

Частно средно училище „Дружба“ - София

УТВЪРЖДАВАМ:

ДИРЕКТОР:
(Светла Стефанова)

УЧИЛИЩНА ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ, УЧЕБНА 2024/2025 ГОДИНА

Съгласно

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Програмата е приета с Решение на педагогическия съвет на ЧСУ „Дружба - София“, Протокол № 11 от 09.09. 2024 г. и е утвърдена със Заповед № 439/ 09.09.2024 г. на директора.

Настоящите правила имат за цел да очертаят рамките на единен механизъм за превенция и противодействие на насилието/тормоза, който да изгради защитна мрежа и да гарантира на децата и учениците по-сигурна училищна среда.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение

- 1. Проблемът за агресията и неговия контекст.**
- 2. Основни дефиниции.**
- 3. Агресията в контекста на училищното всекидневие.**

II. Цели на програмата и приоритети за развитие

- 1. Цели на програмата**
- 2. Основни принципи на програмата**
- 3. Основни задачи на програмата**

III. Описание на интервенциите.

- 1. Мерки и дейности.**
- 2. Дейности за превенция.**
- 3. Дейности за интервенции.**

Настоящата програма е разработена в съответствие с Механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище, Алгоритъм за прилагане на Механизма и приложенията към него, утвърдени със Заповед № РД 09-1871/18.12.2015 г. на министъра на образованието и науката и е насочена към намаляване на риска от възникване на училищен тормоз между учениците в ЧСУ „Дружба - София“ и противодействие на училищния тормоз между учениците в случай на възникване.

I. Въведение

1. Проблемът за агресията и неговия контекст.

Проблемът за агресията и насилието в училище не е нов за нашето общество, от години неговите мащаби се увеличават и съответно се разработват и предприемат различни по своя характер превантивни мерки и действия. Резултати при справянето с насилието могат да се постигнат само чрез обединяване на усилията на всички участници в училищния живот /учители, ученици, родители и непедагогически персонал/, институциите, ангажирани с проблемите на децата и чрез съдействието на обществеността в лицето на граждани, медии, културни институти, както и чрез разработване и внедряване на адекватни на проблема политики. В ЧСУ „Дружба - София“ съществува традицията да се поставя акцент във възпитателната работа върху превенцията и формирането на просоциално поведение и ранната интервенция в отношенията между учениците при индикации за възникнали проблеми. Отговорността за преодоляването на агресивните прояви на учениците и ориентирането им към конструктивно и социално желателно поведение е приоритет и отговорност на всички, работещи в гимназията. Разнообразни са дейностите, чрез които се реализира стремежа за установяване на една висока общоучилищна култура на социално компетентно поведение. Това става чрез активна възпитателна работа на класните ръководители в часовете на класа, чрез модели на позитивно взаимодействие и личен пример от учителите в учебните часове, чрез интензивна извънкласна дейност под формата на клубове, работа по проект за „Изграждане на характер“ посещения на различни форуми, културни и обществени мероприятия. Осмислянето на свободното време на учениците и формирането на чувство на принадлежност и гордост към училището, в което учат е важна стъпка към моделиране на поведение в противовес на агресивното. Успоредно с това активното сътрудничество на родителите и привличането им като партньори е изключително важен фактор за преодоляване на агресивни прояви. Въвеждането на програма за противодействие на тормоза се налага от разбирането, че реален напредък в справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции. Подобна политика е необходимо да включва мерки и дейности за превенция, както и разписани механизми и отговорности за действие в ситуации на насилие.

2. ОСНОВНИ ДЕФИНИЦИИ

1. Насилие:

а) физическо – „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето“(§1, т.2 от 4 Допълнителни разпоредби на Правилника за приложение на Закона за защита на детето);

б) психическо – „всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психическото здраве и развитие на детето...” (§1, т.3 от Допълнителни разпоредби на Правилника за приложение на Закона за защита на детето).

в) Сексуално насилие е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на Световна здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“.

г) Пренебрегване е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

2. Тормоз – форма на насилие, представляваща сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на друг ученик или на група, имащи за цел да наранят или унижат, извършващи се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот; Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор д-р Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин.“

3. Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира;
- повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат описани като:

- **Физически тормоз**, например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение.
- **Психически тормоз**, например, подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят

- детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.
- **Сексуален тормоз** – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.
 - **„Кибер насилие“ и „Кибер тормоз“** са насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др.

4. Роли в ситуация на насилие/тормоз:

- а) мъчител (агресор)** – инициатор и изпълнител, който кани другите да се присъединят, лидер, който измисля нови начини за издевателство;
- б) помощник на мъчителя** – помага с цел да получи одобрението на мъчителя, присъединява се към тормоза, когато вече е започнал;
- в) подкрепящ мъчителя** – винаги присъства, дори да не се намесва активно; присмива се на жертвата, окуражава мъчителя, приканва другите да се забавляват;
- г) защитник на жертвата** – опитва се да каже на другите да спрат, вика за помощ, защитава или насърчава жертвата;
- д) страничен наблюдател** – стои настрана, преструва се, че не забелязва, не взема страна и не прави нищо;
- е) жертвата** – обект на тормоза.

5. Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от

- ухапване; □ неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване (постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен;
- различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст);
- наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

Тормозът между деца спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

5. Степени на насилие/тормоз:

а) ниска – инцидентна проява, нарушаваща нормите на поведение и носеща белези-те на насилие или тормоз;

б) средна – повтарящо се нарушаване на правилата, носещо белезите на насилие или тормоз;

в) висока – повтаряща се злоупотреба със сила или възникване на екстремна ситуация, заплашваща живота или здравето (физическо/психическо) както на жертвата, така и на насилника.

3. АГРЕСИЯТА В КОНТЕКСТА НА УЧИЛИЩНИЯ ЖИВОТ.

Насилието/тормозът е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Насилието/тормозът може да обхваща много широк спектър от поведения - може да се състои от преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, нападки срещу религиозна принадлежност, открадване или повреждане на лични вещи) или да бъде по-рафиниран, непряк (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). За ефективното справяне с насилието/тормоза от изключително значение е да се повлияе и промени поведението на всяко дете, без усилията да се съсредоточат само върху преките извършители и потърпевши. Начините и подходите за това са различни, но те са неделима част от общата стратегия за справяне с явлението. Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които най-общо имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. За да се изгради защитната мрежа, е необходимо да се поставят ясни граници, да се утвърдят ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз във взаимоотношенията в училище.

Не бива да бъдат омаловажавани първите прояви на влошаване на отношенията между децата/учениците и на поведение, което е неприемливо. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за насилие/тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на ситуацията и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически форми. По-голямата част от инцидентите на насилие/тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои - от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата.

Всеки педагог е длъжен да разпознава физическите и поведенчески показатели за разпознаване на физическо и психическо насилие и при съмнение да предприеме адекватни действия за оказване на помощ. Често спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз. В ситуация на насилие/тормоз учителят следва със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно на насилника, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че

се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа. Изхожда се от презумпцията, че хората правят грешки, които следва да бъдат поправени. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема.

Работата с деца/ученици, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение. Погрешно е открито и публично пред другите да се оказва подкрепа на потърпевшия, защото това допълнително ще урони достойнството му пред неговите връстници. При разговор с него е важно да се подчертае условието за поверителност и да му се предложи подкрепа, като се остави той сам да определи какво точно ще му помогне да се почувства защитен. Жертвата трябва да усети доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно, ако насилието се повтори.

II. Цели на програмата и приоритети за развитие

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование по чл. 2, ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) самостоятелно разработват и прилагат цялостни политики за:

1. подкрепа за личностно развитие на детето и ученика;
2. изграждане на позитивен организационен климат;
3. утвърждаване на позитивна дисциплина;
4. развитие на училищната общност

1. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА

- Приемане и осъзнаване на проблема с насилието и тормоза в училище;
- Да повиши осведомеността на всички участници в процеса на предучилищното и училищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
- Създаване позитивна култура и климат и утвърждаване на ясна ценностна система в училище, която не допуска прояви на насилие и тормоз;
- Включване на всички ученици в изграждането на подобна система.
- Запознаване с модели на конструктивно поведение при конфликт; формиране на умения за противопоставяне в конфликтна ситуация при общуване;

2. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ПРОГРАМАТА

- Зачитане и уважение на личността на ученика;

- Осигуряване на условия за пълноценно общуване, социална адаптация и интеграция, грижа и отговорност за собствения живот и личностно израстване;
- Толерантно отношение и приемане на различията;
- Гарантиране на право на ученика да изразява свободно собствените си възгледи по всички въпроси, отнасящи се до него;
- Насърчаване редовното присъствие в училище и намаляване процента на учениците, напуснали училище.

3. ЗАДАЧИ НА ПРОГРАМАТА

- Намаляване на проявите на тормоз и насилие между учениците;
- Повишаване осведомеността на учениците и техните родители относно проблема насилие и стимулиране на активното им участие в противодействие на явлението.
- Създаване и поддържане на позитивна култура и климат, които:
 - Приемат различието и разнообразието и се базират на принципите на приобщаващото образование
 - Дават възможност за развитие на сигурна среда, в която децата открито споделят и обсъждат теми, свързани с насилието
 - Насърчават взаимоотношения на уважение сред цялата общност;
 - Споделено разбиране за насилието и тормоза и последиците;
 - Развиване на емпатия, уважение сред децата
 - Изграждат нулева толерантност към всички форми на насилие;

III. Описание на превенцията и интервенциите.

1. Мерки и дейности.

- 1.1. Създаване на координационен съвет
- 1.2. Оценка на ситуацията
- 1.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза
- 1.4. Планиране/Актуализиране на дейности по превенция

Дейности по превенция на равнище институция

- Актуализиране на етичен кодекс на училищната общност, съгласно ЗПУО.
- Създаване на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията.
- Внасяне на промени в Правилника за дейността на училището.
- Запознаване на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.

Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз.

Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за превенция и справяне с насилието и тормоза.

Дейностите за превенция на ниво клас/група включват:

Децата и учителят създават правила за поведение на групата/класа.

Обучителни дейности и работа с класа/групата, в които водеща роля има учителят/класният ръководител. Прилагат се всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, вкл. теми от глобалното, гражданското, екологичното, здравното, интеркултурното образование, часа на класа, различни извънкласни и извънучилищни дейности. Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за насилието и тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения за здравословно и ненасилствено общуване, емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Основните теми могат да бъдат:

1. Правата на децата и отговорностите, които те създават по отношение на околните.

2. Ценностите – какво са, какви могат да бъдат, как се проявяват в поведението, как се прилагат в ежедневието?

3. Какво представляват насилието и тормозът, разпознаваме ли ги, как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз?

4. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?

5. Как се чувстваме, когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим? Какво можем да направим?

Осигуряване на условия за участие на децата и учениците, които да станат естествените помощници при реализирането на дейностите по превенция (ученически парламент различни инициативи, идващи от децата и др.);

Провеждане на тематични родителски срещи.

Дейности по интервенция

Дейности по интервенция на ниво институция

Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се

описва следната информация: дата, група/клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя. На базата на вписаните ситуации координационният съвет извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет е отговорен за анализа и разпознаването на деца и ученици, които участват и се въвличат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа координационният съвет дава становище за индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и Закона за предучилищното и училищното образование, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. Координационният съвет дава становище и насочва ученика към допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск. Дневникът се съхранява при педагогическия съветник.

□ Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби. При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ (Отдел „Закрила на детето“ – ОЗД) и/или полицията.

Всеки служител в детската градина, училището и центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията.

Дейности по интервенция на ниво група/клас – отнасят се до всички ситуации на насилие и тормоз според приетата класификация (Приложение 1).
· Обсъждане между децата/учениците и учителя на групата/класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.

· Съвместни действия между класен ръководител или учител и педагогически съветник и включване на външни специалисти. Може да се организират допълнителни занятия с цялата група/клас с подкрепата на педагогическия съветник. За целта би могъл да се покани и външен за детската градина/училището специалист.

· Използване на посредник при разрешаване на конфликта
· Провеждане на тематична родителска среща

Въз основа на досегашната практика в ЧСУ „Дружба - София“ провежданите диагностични дейности и направените оценки и изводи от доклади и анализи на Координационния съвет за противодействие на училищния тормоз и за работа с деца в риск, в училището се разработи следния комплекс от мерки за противодействие на училищния тормоз:

Задължение на всеки учител и служител в училище:

- Да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел;
- Веднага да започне изясняване на ситуацията, задължително да обяви пред всички, че случилото се е насилие/тормоз и това е недопустимо; Да уведоми класния ръководител, координационния съвет и ръководството на училището.
- Да бъде наблюдателен и да следи груповата динамика в паралелките;
- Да наблюдава взаимодействията и взаимоотношенията между децата и учениците в училище по време на междучасията и неформалните ситуации, в които те общуват.
- Всеки учител, независимо от специалността си, е длъжен да използва различни житейски поводи, за да утвърждава общностните, националните и общочовешките ценности, както и да осъществява превантивна дейност по въпросите на насилието и тормоза;
- Училищният координационен съвет обсъжда, планира, проследява и ръководи дейностите за справяне с насилието/тормоза, като подпомага цялата училищна общност с, материали и консултации.
- Класните ръководители, които са непостоянни членове на УКС, провеждат разнообразна превантивна дейност по въпроса, информират учениците си и техните родители за правилата и процедурите, приети в училището при ситуация на насилие/тормоз, а също така коментират и санкционират при конкретни реални ситуации на насилие или тормоз в класа;
- Дежурните учители спазват стриктно утвърдения от директора график за дежурство, следейки специално рисковите за прояви на насилие или тормоз зони.

Мерки за намаляване на риска от възникване на училищен тормоз между учениците в ЧСУ „Дружба - София“

- Защита и отстояване на човешките права и проява на толерантност към различията;
- Дейности в часовете на класа и в извънкласни форми за информиране относно същността и видовете тормоз, както и за формиране у учениците на умения за справяне с него, предлагане на стратегии за превенция и преодоляването на възникнал такъв;
- Дейности с родителите – информиране, консултиране, оказване на съдействие групово и индивидуално;
- Текуща оценка на взаимоотношенията в ученическата общност;
- Включване в обученията за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз.

Начини за противодействие на училищния тормоз между учениците

- Създаване на Координационен съвет, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза;

- Дейности с родителско участие: включване на родителите в училищни инициативи и мероприятия.
- Дейности на ниво класна стая: Съгласно План за часа на класа, графици за външни лектори от други институции и според компетенциите на педагогическия съветник и другите педагогически специалисти в училище. Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.;
- Дейности на ниво училище: Съгласно Годишния план на Координационния съвет и съгласно Годишния план за дейността на училището. Подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че се извършва тормоз; осигуряване на партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти; дейности за личностно развитие.

Прекратяване на ситуация на насилие или тормоз

Ако моментната оценка на ситуацията води към извода, че става дума за насилие или тормоз между деца или ученици, е необходимо възрастният (учител, служител, родител) да предприеме следните стъпки:

- Прекратява физическия контакт между участниците в ситуацията на насилие; ако не може да се справи сам, търси помощ от охраната, педагогически съветник, ръководството или други лица, намиращи се в района на инцидента;
- Ясно, категорично, но спокойно оповестява пред всички, че ситуацията е проява на насилие/тормоз и че това е недопустимо според нормите в нашето училище и в обществото ни въобще;
- Незабавно уведомява класния ръководител, председателя и/или член на УКС, които според ситуацията предприемат следващи действия: поотделно и добронамерено разговарят с участниците в ситуацията;
- Уведомяват родителите за случилото се и разговарят с тях, като ги запознават с предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията, както и с възможностите за консултация със специалист в училището или извън него; стремят се да изведат конкретни договорки за педагогическото въздействие и за очакваните резултати;
- В дневника на класа накратко отбелязват произшествието, а ако преценят, попълват и протокол за ситуация на насилие/тормоз, като го регистрират в съхранявания при педагогическия съветник Дневник за описване на ситуации на училищен тормоз;
- ако след задълбочено обсъждане преценят, че ситуацията е с висока степен на насилие/тормоз, уведомяват Отдел „Защита на детето” към Дирекция „Социално подпомагане”, Държавна агенция за закрила на детето или МВР;

- Ако преценят, могат да предложат на Директора и Педагогическия съвет, насилника и за административна санкция;
- След преодоляване на кризисната ситуация за определен период от време проследяват поведението на участниците в нея и ако се налага, отново се намесват с цел овладяване и утвърждаване на определени норми на поведение и ценности.